

АДАБИЁТ ВА САЊАТ САҲИФАСИ

«ТОШКЕНТ ТАРОНАСИ» КОНКУРСИГА:

ИЖОД ГУЛДАСТАСИ

МУАЛЛИФЛАРИМИЗНИ ТАНИШТИРАМИЗ

● **Тўлқин** — «Умрдан ҳади», «Юлдузлар тўқилмайди», «Севгим», «Очиқ хат» шеър ва поэмалар тўпламлари, «Ер мактуби», «Биринчи муҳаббат бекати», «Севара» қисса ва ҳикоялар тўпламлари муаллифи. «Еш гвардия» нашриётида ишлади.

● **Матниёз ЮСУПОВ** — Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган санъат арбоби. Унга яқин

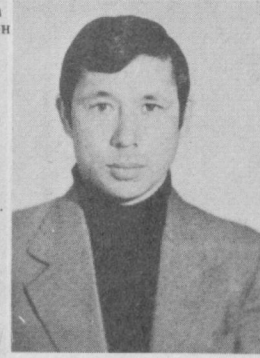
драма ва комедиялар учун музыкалар, опера ва балет куйлари, 80 га яқин замонавий кўшиқлар муаллифи. У Хоразм мақомлари ва халқ куйларини жамлаш ҳамда нашр этиш борасида ҳам жонбозлик кўрсатмоқда.

● **Барот ИСРОИЛ** — «Бойчечак», «Най навоси», «Оқ булут» шеър тўпламлари, «Оқ олтин», «БАМДА баҳор» кўшиқлар тўпламларининг муаллифи. Ўзбекистон телевидение

ва радиоэшиттириш Давлат комитетида ишлайди.

● **К. РОМЕЕВ** — 1927 йилда Тошкент шаҳрида туғилган. Республикада маданияти ва санъатига оид хилма-хил жанрдаги фотосуратлари билан матбуотда фаол қатнашиб келади. Кўпгина республика фотокўрағамларида қатнашган. Ўзбекистон ССР театр жамияти аъзоси.

● **Ғайрат РАҲМАТУЛЛАЕВ** — 1950 йилда Тошкент шаҳрида туғилган. 1979 йилда В. И. Ленин номидаги Тошкент Давлат университетининг филология факультетини татомлаган. Қисса ва ҳикоялари вақтда матбуотда, «Ешдик» журналыда эълон қилинган.

«ФАЙЛАСУФ»

ХИКОЯ

Пешиндан кейин ҳаво яна айниди. Шамол ҳар ёққа тўзатиб юрган қора булутлар бир ерга тўпланиб, ёмғир томчилади.

—3—

Халил Урунович иккита станокнинг ишлай турганини кўриди, ёшлик қилбми қизишиб кетди. Вақтинча цех бошлиғи ўрнида қолган Норматни икки оғиз нордон гап билан узиб олди.

— Эпласангиз ишни бошқаринг-да! Бу ер, нима подахонами!..

— Ахир... мен...

Жиккагина Халил Урунович гапни ҳам эшитмай, кўл силтаб кейинги цехга ўтиб кетди. Нормат уч-тўрт ишчининг ачингандек қараб турганини сезганда, ер ёрлмайди-ю, ерга кириб кетмади. Шунча йил ишлаб, мастерликкача бўлган йўлни босиб ўтган, лекин ҳеч кимдан бундай қаттиқ танбех эшитмаган эди. Табиатан беозор бўлган учинчи, фақат ўзини айбдор ҳис қилар, ўзининг бўш-баевлигига айвирди.

«Керданам рози бўлдим вақтинча цех бошлиғи бўлишга! Яна биринчи кун шунча гап эшитсам-а! Бир ойгача нима бўлади бу аҳолида!..» Айбдор эмаслигини ҳис қиларди-ю аммо ўзини оқлашга кучи етмай қийналарди.

— Машингиз пастроқ кўринади! Дўриллаган овоздан Нормат ўзига келди. Яна пиво олиб келиб, шўр данак очётган йиғитга ўғирлиди. Узини зўрлаб кулимсиради. Кулгиси касал одамнинг дардин ичга ютиб аламли илжайишига ўхшаб кетди.

— Ҳа, бир оз... ишде нималар бўлмайди.

Йиғит ишде сўзини эшитиб, ойдан тушган одамни кўриб қолгандек бўйинни

—5—

туттишга ҳаракат қилди. Гавдасини тиклаб, маърури қаради.

— Қанча «соққан олсангиз» деди менисмайроқ.

— Соқ... Ҳа, ойлик демокчисизда! Икки юзга яқин.

Норматни бошден-оёқ қайта кўздан кеңираб экан, ўзини тушунлай қўйиб юборди, энди сәнлаб гапирингга ўтди.

— Ҳамма гапва шунинг устида-да. Нима учун эртдан кенгача икки буклиб ишлайсан! Кўпроқ пул топа қолай, бошқалардан яхшироқ ишай деб, ё нотўғрими! Одамларнинг асосий мақсади ҳам — ана шунинг ўзи. Сен эса тушунмадим, деб ўтирибсан-а! У Норматнинг елкасига енгил уриб қўйдим. — Пиводан ич, яна олиб келаман!

Пулни пўчоқ ўрнида кўрмаслиги гаплардан билиниб турган зибелинамо нотаниш шеригининг сўзлари Норматни қизиқтириб қолди. Дижқати унга жалб бўлди.

— Менимча, ўзингиз ҳам ишласангиз керак!

Яна бир кружкани бўшатган шляпани илжайди. Анчадан бери ўтирган бўлса керак товоқдек юзларига қон югуриб, пещонаси терлади. Йўғон бармоғини бўйнига суқиб, ола-чипор галстугини бўшатган бўлди.

— Ҳозирги пайтда ишламаса бўладими? Закон қаттиқ, бекор юриб кўр-чи! Лекин, гап ишдамас, яшашни билиш керак. Яъни,

—7—

— У шаҳардан бу шаҳарга қамеб моллардан толиб бориб сотар экансиз-да!

Охунбойвачча қилиб тортиди. Атрофга кўз югуртирар экан, унга изох берди:

— Ҳаммасидан бор, машинагача топилади,— деди киборлик билан кўрагини кериб қўяркан. Сўхбатдошини қойил қолдириганига тўла ишонч ҳосил қилди шекилли, ўрнидан кўзгалди. Хайрлашар экан, пичинг отди.— Одамлар ҳам юрибди-да, пул топаман, оила боқаман деб. Озгина миясини ишлатса-ю!

Нормат яна ҳаёлга қўмди. Халил Уруновичдан эшитган танбех ёдидан кўтарилиб, энди унга «нисонинг» яшайдан мақсади нима! деган савол тинчлик бермай қўйди. Кўп ўтмай, зал тўғе торайиб, ҳаво етишмаётганига ўхшаб туюлди. Шифтгача сузиб юрган бадбўй хид ҳам кўнглини лоҳас қила бошлаган эди. Нафас олмаслинка ҳаракат қилиб ташқарига чиқди.

Емгирдан сўнги мусоффо ҳаводан бадани яяраб кетди. Лекин, қўнгли ҳамон хира тортиб, ибоявачанининг сўзларини ййларди: «Ҳаёт мағзини қақиш керак, яшашни билиш керак». Наҳот, мен нотўғе яшайётган бўлсам? Наҳотки, барча ишлайётганларнинг ақли унқидан паст бўлса, ҳаёт мағзини тағуниб етмаган бўлса!

У яна йўлкаларни тўлдириб, юмушлар қучоғида шошиб юрган одамларга тикилди. Улар орасида турли касбагадиларни учратиш мумкин. «Қаерга шошмоқделар,

—2—

Ҳозиргина йўлкани тўлдириб, ямаркадаги қатор магазинларга кириб-чиқиб юрган одамлар сийрақлашиб қолди.

Нормат чўқур ҳаёлга боғланча бугдойранг кулча юзига аста урилётган томчиларга парво қилмай қадам ташларди. Сарғиш плашчининг тугмалари ҳам солинмаган. Тутундан сарғайиб кетган тишлари орасидаги сирагет учига бир томчи тушди-да, шундоқ ҳам зўрга милтиллаб турган чўғи учди. Уч-тўрт томчи юздан сидирлиб бўйнига, сўнг ичига ўрмалади. Бадани сесканиб, жуңжиқди. Бенихтир елкалари қислиб, ёксини кўтарди. Емгир тезлашганидан пана жой қидириб қолди. Четроқдаги очик эшикка ўзини урган икки йиғитга эргашди. Ун чоғли одам пивохўрлик қилмоқда. Баъзилари ёмгирдан қочиб, ноилжол кирган бўлса керак, кўзи ташқарига. Нормат ноилжол бир кружка пиво олиб, зал бурчагида ёлғиз ўтирган шляпани басавлат йиғитга яқинлашти.

— Бўшми!

Шляпани «ҳа» дегандек бош иргачи-да, қўлдаги кружкани бир кўтаришда бўшатди. Сирагет ёндириб, Норматнинг ўйчан қиёфасига назар солди. У эса кружкага тикилганча қимир этмай ўтирар, ҳаёлан ярим соат олдин директор ўринбосаридан эшитган танбехини қайта-қайта эсларди.

Танбех эшитишига бир ишчининг сабабсиз ишга келмагани ва яна бирининг пешиндан сўнг сўрамай кетиб қолгани сабаб бўлди. Яқиндоғина ишга ўтган

—4—

чўзиб қараркан, масҳарасоуз лабини жийрди.

— Одамларга ҳайронсан! Иш, ўқиш деб жони ҳалак. Эсини тангандан то ўлгунча тиниб-тинчимади. Ваҳоланки, бундай йўлаб қарасанг ҳаммасининг дарди бир. Лекин, кўпчиликнинг худди шу нарсага ақли етмайди... Одамдан соддаси йўқ экан-да, бу дунёда.— У гаплари қандай таъсир қилаётганини билмоқчидек Норматнинг юзига тикилиб турарди. Унинг ҳайрон бўлиб турганини кўриб, сўради.— Сиз менга айтинг-чи, ишга нима учун боради одам! Уқишга-чи?

— Уқишга... ҳа... билим...

— Эй, қўсангиз-чи, бу фалсафани ўзим ҳам биламан,—чўрт кесди йўғон гавдасини орғага ташлаб, каважаван қорнини силаркан,— доминани китобий гапларини қўсангиз-чи! Радио ҳам, газета ҳам ҳар кун «мехнат—бахтми, қувончми» дегани деган. Асосий мақсад нима! Сиз менга шундан гапиринг, яъни мағиздан гапиринг яшашни!

— Кеч... кечирасиз, тушунмадим! Норматнинг таажжуби янада органини кўриб, хит бўлди. «Бу гапнинг нимасига тушунмайсан, деган маънода кўзларини қисиб қаради. Сўнг, негадир сал энгашиброқ секин сўради.

— Қаерда ишлайсангиз?

— Заводда, мастер бўлиб,— деди Нормат ҳам секин, ундаги ўзгарини сезмаган бўлиб. Нотаниш шеригининг кўнгли жойига тушди шекилли ўзини беларво

—6—

ҳаёт мағзини қақиш керак, оғайни. Узинг бир ўйлаб кўр: азондан ўқусини харом қилиб ўқишга, ишга югуриб юрганлар борми ёки баландларозов гаплар билан одамлар бошини қотириб юрганлар борми, ҳаммаси бир нарсага интилади: дарди-фикри пул. Бўлмаса нима кераги бор бу ҳаракатларни. «Пул бўлса, чангалда шўрва», деб бежиз айтишмаган. Мен эса, шундоқ ҳам улардан ҳам яшайётгани йўқ. Тағимда охириги марка «Жигулин», ўй-жойим манман деган профессорниқидан қолшмайди. Яна нима керак менга! Унча-мунча одамни пул билан бир уриб йиқитишга қурбим етди. Қаерга бормай иззатим жойида. Ҳар кун ресторани, офдиантқалар атрофида гирди-капалак, Охунбойвачча келди деб, қўнглига қарашди.

Унинг сўзларидан энасис қота бошлаган Нормат савол ташлади:

— Савдо соҳасида ишласангиз керак-да!

Охунбойвачча кулиб юборди.

— Жа, сода экансан-ку! Савдода иш қобитими, текшир-текшир билан. Мақтабада «тунги директорман», уч кунда гал келди. Бу ҳам номига, ўрнига шерикларим туриб, пулни бўлиб олишда. Ўзим шарма-шахар юраман, кўрмаган, борматган жойим қолмади. Ох, оҳ қизларни айтмайсанми! Яшагандан кейин мириқиб яшаш керак-да, а лаббай.

Шеригининг «касибига ақли ета бошлаган Нормат фикрининг тўғрилигига ишонч ҳосил қилиш мақсади-да, яна савол берди.

—8—

дилларида қандай ниҳат! Яшайдан мақсадлари нима! Ҳаёт мағзини қақа олишганми!»

Нормат ўзига-ўзи савол берар экан, одамларга қарата: «Айтингчи, сиз яшаш, ҳаёт мағзини қақа олдингизми! Нима учун бунчалик елб-югурясангиз! Яшайдан мақсадингиз нима! Қийлаётган ишингиз, сўзлаётган сўзларингиз остида қандай ниҳат этибди! У з хатти-ҳаракатларингиз тўғрисида ўзингизга бирор марта ҳисоб бериб кўрдингизми!» дея ҳитоб қилгиси келар, уларнинг жавобларидан эса ўзининг меҳнатига, ўтаётган умрига баҳо беришни истарди.

Шу пайт тасодифан учраб қолган «Файласуф» кўз олдида келди: ҳамирдек қўлиб кетган юзи, бежо боқувчи кўзлари негадир қонини қайнатди. Ўзи ҳам сезмаган қолда «тўғ» деди-ю, чойир бармоқларидан сирагетни лабига қисирди. Асабий ёндирди-да, кенг йўлкадан дадил одим отганча йўлга тушди.

Булоқ сувидек кўм-кўк осмонда қуёш порлаб, узоқ-узоқларда шамол ҳар томонга қувиб юрган қора булутлар қўзга ташланади. Урқ тоза. Демак, эртанги кун бугунгидан тоза, сернув, серегду бўлади.

Ғайрат РАҲМАТУЛЛАЕВ.

13 ИЮНЬ, 1983 й.

Муродбек Ҳамроев — атоқли адабиётшунос олим, катта қалбли шоир, моҳир таржумон эди.

Мурод Каримович уч тил — уйғур, ўзбек ва рус тилларида баббаробар маҳорат билан ижод қиларди. У кўпгина уйғур классик шоирларининг ғазалларини рус тилига юксак савияда ағдариб, нашр эттирган. Мурод Ҳамроев ўзбек шоирларининг шеърларини

ҳам таржима қилиб, поэзиясини тарғиб этишга бебаҳо ҳисса қўшди.

Мурод Ҳамроев айниқса «Тошкент оқшони» газетасининг қадрли муаллифларидан бири эди. Умрининг сўнги кунларигача у газетадан қадамни узмади.

Қадрли дўстим, биродарим Мурод Ҳамроев хотирасига шеър бағишладим. Бошқа нима чорам бор, ахир.

● Абдулла ОРИПОВ

Дўстим Мурод Ҳамроев хотирасига

Мен кўриб турибман, Ер-осмон парчин. Фарзандинг фиғони кўкларга ўрлар. Бир ёнда ўзбеклар эғибди бошин,

Бир ёнда-болам деб йиғлар уйғурлар. Нима қилиб қўйдинг, О, дўстим Мурод, Наҳот ўлимда ҳам сен бўлдинг пеша.

ТўЛҚИН:

«ТОШКЕНТИМДА БИР КЎЧА БОР...»

ДИЛ КАЛОМИ

Тошкент шаҳрини биқинида Уста Шайри қўчаси, Икки ёнда тик тераклар Шовуллайди бетиним. Кундузлари ҳаёт қайсар, Сутдек ойдин кечаси, Бунда яшаш тўхтамайди, Кўкси узра йўқ тиним.

Оқшомлари қўл ушлашиб Олиш-маъшуқлар ўтар, Тунда сонсиз юлдузлари Теласида парвола. Менга эса шу кенг кўча Болалигим эслатар, Шу кўчада улғайганман, Менга бўлган у она!

Бир пайтлар тупроқ эди Ва тор эди бу кўча, Ундан яёв юриб бизлар Қатнар эдик мактабга. Кўча чети ариқдаги Зилот сувлардан ича, Югурардик, чопар эдик, Интилардик офтобга!

Кечалари соя тўшаб Балаид, серпоҳ ёнқоқлар, Бизнинг жажжиб дилмизига Кўркув солмоқ бўларди. Аммо зарра чўчимасдан Аҳил, иноқ ўртоқлар Уйнар эдик, шодлиқларга —

Тор кўчамиз тўларди. Пиллар ўтди, мана энди У йўллардан асар йўқ, Улар ўрнин эгаллади Шаҳринида машхур кўча. Ҳар кун тонгда ундан ўтсам, Кўнглим доим бўлар тўқ, Бугун ҳам мен кетганман, Ҳаётга чўним пича...

Кеча-кундуз тинмас қатнов, Утиб борар одамлар, Турна қатор машиналар, Тутамайди давоми.

Шу кўчада қолиб кетди Қанча-қанча қадамлар, Шу кўчада яшаб келар Эзгу диллар каломи!

Қанча шоир, қанча олим Ҳаёл суриб ўтгандар, Қарсақ чалган тик тераклар

Гувоҳлар бунга асли, Кўплар келиб бу кўчага, Кўплар бундан кетгандар.

Яхши-ёмон кунлар ўтди, Ўтди қанча йил фасли!

Аммо кўча ўша-ўша, Ястаниб ётар мағрур, Гўё она чўнг қағирин

— Нўл юр! — деб, Йўлчиларга, йўлдошларга, Йўлбошларга ташаккур, Уқдирарлик йўл юрганда, Чарчамасдан, мўл юр деб, Олис-олис йўл юр деб!..

Кўплар излаб шодлик чоғларин, Яратиб ва қўриб ўтдилар, Кимлар эса обод боғларин Пайҳон этиб, қолиб ўтдилар.

Минг-минг инсон авлод-авлод Порлоқ йўллар очиб кетдилар, Кимлар бефарқ қараб ҳаётга, Эл кўзидан қочиб ўтдилар.

Шу тупроқни она деб қўшлар Кўзга суртиб ўйиб яшади, Кўзи тўймай, яна деб қўшлар — Уриб, суриб, тениб яшади.

Аммо ҳаёт тўхтамас асло, Ер айланар тинмай мардона. Яхшилардан қолган бу дунё, Яхшиларга қолади яна!..

КУНЛАРИМ

Югурдик бу кунлар чошиб ўтмоқда, Юрилган йўлларини шонга ўрайди. Эртанги насибам муштоқ кутмоқда, Ва лекин ҳар оним ҳақин сўрайди.

Кечаги кунимиз ширин туюлур, Келажак ишқиди олам-олам завқ, Шодлик ҳам, қайғу ҳам қалбга куюлур, Ва лекин барчаси сўраб турар ҳам.

Оилардан асрлар яралиб, яна — Давом этаверар ҳаёт ва замон.

Кунлар яшаш билан қилур тантана, Ва лекин ҳақ сўраб турар ҳар бир он,

Энг сўнги нафасда яшалган умр, Ҳаёл кўзгусида кўринар бир бор.

Ушанда юраклар орзиқиб бир қур, «Воҳ!» дея ўксиниб қолмайлик зинҳор!

Дамлар инъомларин алмай тутса, Одам ташвишлари, дарди арийди.

Ҳар куним бир эзгу ишқ билан ўтса, Қанийди!.. Қанийди...

Тошкентни соғинганда

Матниёз ЮСУПОВ музикаси Барот ИСРОИЛ шеъри

Allergado

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

